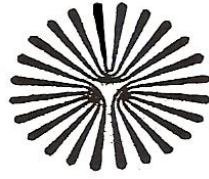

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی

مرکز تهران

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته زبان و ادبیات فارسی

گروه زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه :

آیین سوگواری و مراثی در فرهنگ عامیانه ی قوم لر

استاد راهنما :

دکتر علی محمد پشتدار

استاد مشاور :

دکتر فاطمه کوپا

نگارنده : آذر نصیری

شهریورماه ۱۳۸۹

شماره:

تاریخ:

پیوست:

مجمع علوم انسانی

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد

تحت عنوان: "آیین سوگوار و میراثی در فرهنگ عامیانه قوم لر

تاریخ و روز دفاع: شنبه ۸۹/۶/۲۷ ساعت ۱۳/۳۰-۱۲

درجه - ارزشیابی: ب

نمره: ۱۹/۱

اعضای هیأت داوران:

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
۱	استاد راهنما	دکتر پشتدار	استاد	
۲	استاد مشاور	خانم دکتر کویا	دانشیار	
۳	استاد داور	دکتر حاجی مژدارانی	رئیس	
۴	استاد داور			
۵	استاد داور			
۶	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر جعفری	رئیس	

تهران، خیابان استاد نجات
الهی، نرسیده به خیابان
کریمخان زند، چهارراه
سپیند، پلاک ۲۳۳
تلفن: ۸۸۸۰۱۰۹۰
دورنگار: ۸۸۸۹۰۵۳۶
www.tpnu.ac.ir
ensani@tpnu.ac.ir

تقدیم به :

روح مطهر برادرم شهید مصطفی نصیری ، که از سرچشمه زندگانی جز جرعه ای ننوشید و پدر و مادرم که همواره در سوگش مویه سر می دهند و چون ابر بهاران اشک می ریزند .

امید مه یه بی که روله دم پیری
وت تکیه بکم جای عصا دسیم پیری

سپاسگزاری :

بر خود واجب می دانم از زحمات اساتید گرانقدر و عزیزم جناب آقای دکتر علی محمد
پشتدار (استاد راهنما) و سرکار خانم دکتر فاطمه کوپا (استاد مشاور) و هم چنین از
تمامی کسانی که یاریم نمودند مخصوصاً همسرم جناب آقای کورش صیدی بیرانوند و برادرم
جناب آقای مجید نصیری نهایت سپاس و قدردانی را به جا آورم . خداوند همواره یاریشان
کند .

چکیده :

دانش فولکلوریک یا فرهنگ عوام که به بررسی معتقدات و اندیشه ها و گفتار و کردار مردم عوام می پردازد دارای ارزش و اهمیت فراوان بوده و با شناختن و شناساندن آن می توان از نفوذ فرهنگ بیگانه جلوگیری کرد و در نتیجه در راه رسیدن به یک فرهنگ غنی و اصیل گام برداشت .

در این پژوهش که موضوعش آیین سوگواری و مرثی در فرهنگ عامیانه ی قوم لر است نگارنده به دنبال اهداف ذیل بوده است : ارائه ی تصویری جامع از آیین سوگواری و مرثیه سرایی در میان قوم لر ، پر کردن خلأ پژوهشی در زمینه مرثیه سرایی در میان قوم لر ، علاقه مند نمودن دیگران به پژوهش های فولکلوریک و مخصوصاً موضوع مذکور .

روش ها و ابزار گردآوری اطلاعات تحقیق عمدتاً از طریق میدانی و از زبان بزرگان ایل بوده است و از منابع مکتوب کتابخانه ای و سایتهای اینترنتی هم استفاده شده در نتیجه بستر لازم برای تحقیقات بیشتر در زمینه ی شناسایی فرهنگ و ادبیات قوم لر فراهم شده است به طوریکه کلیه مؤسسات فرهنگی ، پژوهشی ، جامعه شناسی ، مردم شناسی ، میراث فرهنگی ،

دانشجویان و افراد علاقه مند به ادبیات عامیانه و فولکلوریک می توانند از آن بهره ی لازم را ببرند .

در این پژوهش پس از بررسی و مطالعه ، نگارنده به این نتیجه رسیده که آیین سوگواری و مرثیه سرایی در این جامعه آماری (قوم لر و لک) ریشه در فرهنگ کهنسال این قوم داشته و رمز ماندگاری آن نیز وابستگی شدید و تنگاتنگ افراد ایل نسبت به یکدیگر است به طوریکه از دست دادن هر یک از عزیزان به مثابه ی جدا افتادن پاره ای از وجود آدمی بوده و سخت طاقت فرسا و ناگوار می باشد لذا در این هنگام است که مرثیه سر می دهند تا بدین وسیله خاطر دردمندشان تسکین یابد و آتش درونشان فرونشیند .

واژگان کلیدی : سوگواری -- فرهنگ - قوم لر - مرثیه (مرثیه)

تعریف مسئله و بیان سوالهای اصلی تحقیق :

با توجه به این که ادبیات و متون ادبی و اشعار شاعران و نویسندگان در حقیقت به مثابه ی آینه ی تمام نمای فرهنگ ، اندیشه ها ، باورها ، آداب و رسوم ، بینش ها و ... هرملت و قومی است و به قول جلال آل احمد : « اصیل ترین اسناد تاریخی هر ملتی ، ادبیات آن است . » (زمانی نیا ، ۱۳۶۳:۳۵۳)

بنابراین توجه به ادبیات به طور عام و متون ادبی عامیانه و محلی که معرف قشر خاصی از یک جامعه است و شناسایی فرهنگ عوام (فولکلوریک) که دست مایه ی بسیاری از مبانی مردم شناسی و جامعه شناسی در ادبیات است ، این پژوهش در نظر دارد بخشی از فرهنگ قوم لر را در بخش مراثی و آیین سوگواری تجزیه و تحلیل نماید .

سوال اصلی تحقیق :

۱- آیا سوگواری و مراثیه سرایی در میان قوم لر ریشه در فرهنگ این قوم دارد ؟

سؤالات فرعی :

۱- فرهنگ عوام چیست ؟

۲- پیشینه ی فرهنگ عوام در میان قوم لر کدام است ؟

۳- عوامل و انگیزه های سراییدن مراثی در میان قوم لر کدام است ؟

۴- آیین سوگواری و مرثیه سرایی قوم لر برای چه کسانی بوده است ؟

سابقه و ضرورت تحقیق :

هر چند که در حوزه ی فرهنگ قوم لر تلاش هایی صورت گرفته اما تا جایی که نگارنده جست و جو کرده است در چارچوب این پایان نامه و با این عنوان خاص هیچ گونه تحقیقی دیده نشد با این وجود می توان از موارد ذیل نام برد :

۱- پایان نامه کارشناسی ارشد خانم طاهره حسنی با عنوان سور و سوگ و حماسه در ادبیات عامیانه ی لرستان از دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد که در آن سور ، سوگ ، حماسه را به طور جداگانه مورد بررسی قرار داده است .

۲- کتاب مویه های سرزمین من از آقای مسعود یوسفی که فقط مرثیاتی به زبان لکی را در آن گنجانده است در صورتی که در میان قوم لر دو زبان لکی و لری رواج دارد .

۳- کتاب سور و سوگ خوانی در لرستان از آقای سید سیامک موسوی

۴- کتاب تک بیت های کهن سور و سوگ به زبان لکی از آقای علی مردان عسگری عالم که باز هم به زبان لکی نوشته شده است .

۵- کتاب موسیقی در فرهنگ لرستان از آقای سکندر امان الهی بهاروند که مختصری در مورد مرثیه خوانی در میان قوم لر در آن نوشته شده است .

۶- کتاب پیشینه ی تاریخی موسیقی لرستان از آقای سید محمد سیف زاده که باز هم به اختصار به این موضوع پرداخته است .

باتوجه به مطالب بالا هرچند آثار تدوین شده در زمینه ی آیین سوگواری و مرثی در ادبیات عامیانه ی قوم لر کم نیست ولی بیشتر آنها یا به صورت کلی به این موضوع پرداخته اند و یا یک زبان را در میان قوم لر مورد بررسی قرار داده اند لذا این پایان نامه بر آن است که بتواند تصویری جامع از آیین سوگواری و مرثی در میان قوم لر و لک زبان و به طور خاص ابیاتی را هم به زبان لکی و هم به زبان لری با ترجمه ی فارسی و در بعضی موارد با ذکر نکات لغوی و ادبی هر بیت ، ارائه نماید .

هدفهای تحقیق :

- ۱- ارائه تصویری جامع از آیین سوگواری و مرثیه سرایی در میان قوم لر
- ۲- پر کردن خلأ پژوهش در زمینه ی مرثیه سرایی در میان قوم لر
- ۳- علاقه نمودن دیگران به پژوهش ها ی فولکلوریک و مخصوصاً موضوع مذکور

چه کاربردی از انجام این تحقیق متصور است ؟

- ۱- فراهم نمودن بستر لازم برای تحقیقات بیشتر در زمینه ی فرهنگ و ادبیات قوم لر

۲- زمینه سازی انجام کارهای مشابه جهت آشنا نمودن با آیین سوگواری و مرثیه سرایی در

میان قوم لر

استفاده کنندگان از نتیجه پایان نامه (اعم از موسسات آموزشی ،

پژوهش ، دستگاههای اجرایی و غیره) : کليه ی موسسات فرهنگی ، پژوهشی ،

جامعه شناسی ، مردم شناسی ، میراث فرهنگی ، دانشجویان ، محققان و افراد علاقه مند به

ادبیات عامیانه و فولکلوریک مخصوصاً در میان قوم لر

روش تحقیق :

رویکرد : تحلیل محتوا

روش و ابزار گرد آوری اطلاعات :

راهبرد : کتابخانه

از طریق مشاهده و میدانی

ابزار : منابع مکتوب - سایتهای اینترنتی

جامعه آماری :

قوم لر و لک (مرانی در آیین سوگواری)

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات :

تجزیه و تحلیل نظری و طبقه بندی موضوعی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۹.....	ارزش و اهمیت فرهنگ مردم.....
۱۳.....	فصل اول.....
۱۴.....	وجه تسمیه ی لر.....
۱۶.....	پیشینه ی تاریخی قوم لر.....
۱۷.....	محدوده ی جغرافیایی قوم لر.....
۱۸.....	زبان لرها.....
۱۸.....	محدوده ی زبان لری.....

۱۹.....	محدوده ی زبان لکی.....
۲۰.....	فصل دوم.....
۲۱.....	مراسم سوگواری در ایران باستان.....
۲۴.....	آیین سوگواری در میان افراد عشایر لر زبان.....
۲۶.....	مراسم سوگواری در میان قوم لر زبان شهر نشین.....
۳۰.....	آیین سوگواری در میان مردم لک زبان.....
۳۵.....	آیین سوگواری برای سید الشهداء.....
۳۷.....	صبح عاشورا و مراسم گل افتادن.....
۳۹.....	مراسم تعزیه خوانی در میان قوم لر.....
۳۹.....	مراسم قمه زنی در میان قوم لر.....
۴۰.....	مراسم چهل منبر.....
۴۱.....	مراسم شام غریبان حسین (ع).....
۴۲.....	فصل سوم.....
۴۳.....	موسیقی و ترانه های سوگواری.....
۴۳.....	سحری.....

- ۴۴.....پاکتلی
- ۴۴.....چمری
- ۴۴.....شیونی
- ۴۵.....خریوی
- ۴۵.....یار هو
- ۴۵.....یاری
- ۴۶.....هانای ممدبگ
- ۴۶.....های دووت جان دووت
- ۴۶.....ظفرسلطانی
- ۴۶.....کریمخانی
- ۴۷.....طرز
- ۴۷.....گله خاک یا گل خاکی
- ۴۷.....رارا
- ۴۷.....رارا پیشکوه
- ۴۸.....رارا پشتکوه

- ۴۹..... رارا شیرازی
- ۴۹..... دنگ دال
- ۵۱..... هوره
- ۵۲..... مور (مویه)
- ۵۳..... پاوه موری
- ۵۴..... فصل چهارم
- ۵۵..... چه کسی مرثی سوگواری را در میان قوم لر سروده است؟
- ۵۶..... سوگواری و مرثیه سرایی در میان قوم لر برای چه کسانی بوده است؟
- ۵۷..... سنگ گورها
- ۵۹..... فصل پنجم مرثی به زبان لری
- ۶۰..... مرثیه های عمومی لری
- ۷۸..... نوجوانان و جوانان
- ۱۰۱..... زنان و کدبانوان
- ۱۰۶..... مردان جنگجو و بزرگ
- ۱۱۶..... نوحه لری

- آسمون بی آساره..... ۱۱۶
- نوثمر (علی اکبر)..... ۱۱۷
- وری بیا وری بیا وه دشت کربلا تو یا فاطمه..... ۱۱۹
- فصل ششم مرثی به زبان لکی..... ۱۲۱
- ابیات عمومی (زن و مرد) لکی..... ۱۲۲
- نواجوانان و جوانان..... ۱۳۴
- زنان و کدبانوان..... ۱۴۲
- مردان جنگجو و بزرگ..... ۱۴۵
- نوحه عاشورایی لکی..... ۱۵۳
- زبان حال حضرت زینب برای امام حسین (ع)..... ۱۵۳
- ابوالفضل (ع)..... ۱۵۵
- فصل هفتم..... ۱۵۸
- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۱۵۹
- محدودیت ها..... ۱۶۰
- توصیه ها و پیشنهادات..... ۱۶۰

۱۶۱	ضمائم.....
۱۶۲	تصویر سنگ قبر مردی اهل رزم و سوار کار.....
۱۶۲	تصویر سنگ قبر مردی جنگجو و دلاور.....
۱۶۳	تصویر سنگ قبر زنان در حال شیون.....
۱۶۳	تصویر سنگ قبر زنی هنرمند و قالی باف.....
۱۶۴	تصویر اجرای مراسم سوگواری توسط زنان.....
۱۶۴	تصویر اجرای مراسم سوگواری توسط زنان.....
۱۶۵	مراسم گل مالیدن در صبح عاشورا.....
۱۶۵	مراسم عزاداری در روز عاشورا.....
۱۶۶	تصویر مراسم عزاداری در روز عاشورا.....
۱۶۶	مراسم عزاداری در روز عاشورا.....
۱۶۷	فهرست منابع و مآخذ.....
۱۷۰	چکیده به انگلیسی.....

مقدمه

ادبیات و آثار ادبی به مثابه ی آینه ی تمام نمای فرهنگ ، اندیشه ها ، باورها ، آداب و رسوم ، بینش ها و ... هر ملت و قومی است و به قول جلال آل احمد : « اصیل ترین اسناد تاریخی هر ملتی ، ادبیات آن است . » (زمانی نیا ، ۱۳۶۳ : ۳۵۳)

بنابراین توجه به ادبیات به طور عام و شناسایی فرهنگ عوام (فولکلوریک) که دست مایه ی بسیاری از مبانی مردم شناسی و جامعه شناسی در ادبیات است ضروری به نظر می رسد . لذا این پژوهش با موضوع آیین سوگواری و مراثی در فرهنگ عامیانه ی قوم لر بر آن است تا بتواند تصویری جامع از آیین سوگواری و مراثی در میان قوم لر و لک زبان و به طور خاص ابیاتی را به هر دو زبان با ترجمه ی فارسی و در بعضی موارد با ذکر نکات لغوی و ادبی هر بیت ارائه نماید .

پایان نامه حاضر در هفت فصل تنظیم شده است :

فصل اول پیشینه ی قوم لر می باشد که در آن وجه تسمیه ی لر ، پیشینه ی تاریخی قوم لر ، محدوده ی جغرافیایی قوم لر ، زبان لرها ، محدوده ی زبان لری ، محدوده ی زبان لکی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است .

فصل دوم تحقیق شامل مراسم سوگواری در ایران باستان ، آیین سوگواری در میان افراد عشایر لر زبان ، مراسم سوگواری در میان اقوام لر زبان شهر نشین ، آیین سوگواری در میان مردم لک زبان ، آیین سوگواری برای سید الشهداء (ع) و یارانش در میان قوم لر و لک زبان می باشد که هر کدام جداگانه مورد بحث قرار گرفته است .

فصل سوم تحقیق راجع به موسیقی و ترانه های سوگواری در میان قوم لر و لک زبان می باشد که شامل سحری ، پاکتلی ، چمری ، شیونی ، خریوی ، یارهو ، یاری ، هانای ممدبگ ، هایدووت جان داووت ، ظفر سلطانی ، کریم خانی ، طرز ، گله خاک یا گل و خاکی ، رارا (رارا پیشکوه ، رارا پشت کوه ، رارا شیرازی) ، دنگ دال ، هوره ، مور (مویه) ، پاوه موری می باشد .

فصل چهارم : در این فصل نگارنده آورده است که چه کسی مرثی سوگواری را در میان قوم لر سروده است که معمولاً سراینده ی مرثی معلوم نیستند همچنین آمده است که مرثیه سرایی معمولاً در میان این قوم برای چه کسانی بوده است که شامل نوجوانان و جوانان ، زنان ، افراد بزرگ و جنگجو و سران ایل و سید الشهداء (ع) می باشد و همچنین ابیاتی هستند که می توان گفت به صورت عمومی هم برای زنان و هم برای مردان خوانده می شوند که در این پژوهش

تحت عنوان مرثی عمومی از آنها یاد شده است در قسمت دیگری از این فصل به چگونگی شکل سنگ گور ها پرداخته شده است .

فصل پنجم : مرثی به زبان لری که شامل ابیات عمومی (مرد و زن) ، ابیاتی که برای جوانان و نوجوانان ، زنان ، مردان جنگجو و بزرگ و سران ایل و قبایل و همچنین اشعاری به زبان لری که در سوگ سید الشهداء (ع) می باشد .

فصل ششم : مرثی به زبان لکی که باز هم شامل ابیات عمومی (مرد و زن) ، ابیاتی که برای نوجوانان و جوانان ، زنان ، مردان جنگجو و بزرگ و سران ایل و قبایل و همچنین اشعاری به زبان لکی در سوگ سید الشهداء (ع) می باشد .

لازم به ذکر است که تمام ابیات فصل پنجم و ششم را به جزء اشعاری که در سوگ سید الشهداء (ع) هستند نگارنده به صورت میدانی و از زبان بزرگان نوشته و در ذیل هر بیت به زبان فارسی ترجمه کرده است و کلمات اصیل لری یا لکی را به صورت نکته ی لغوی به فارسی ترجمه کرده و اگر بیتی دارای نکته ی ادبی است به صورت نکته ی ادبی توضیح داده شده است .

فصل هفتم یا فصل آخر تحقیق شامل جمع بندی و نتیجه گیری ، محدودیت ها ، توصیه ها و پیشنهادات می باشد .